

The International School for Holocaust Studies
Yad Vashem, Jerusalem

**Transporten av judar från Düsseldorf till Riga
11-17 december 1941:**

Utdrag från "How Was It Humanly Possible?" – ett program om förövare och bredvidstående framställt av the International School for Holocaust Studies.

Salitters rapport	Hilde Shermans vittnesmål
I. Transporten förbereds	
<p>Judetransporten planerad för den 11 december 1941 bestod av 1007 judar... Transporten var sammansatt av judar av båda könen, av olika åldrar – från spädbarn till 65-åringar...</p> <p>På väg från slakthusgården [uppsamlingspunkten] till plattformen, försökte en jude begå självmord genom att kasta sig framför en spårvagn. Men han fångades upp av spårvagnens stötfångare och skadades bara lindrigt. Han kvicknade till under resan, och insåg att han inte kunde undgå att dela de evakuerades öde.</p> <p>En äldre judisk kvinna lämnade plattformen utan att någon uppmärksammade det – det regnade och var mycket mörkt – gick in i ett närbeläget hus, tog av sig sina kläder och satte sig på toaletten. En städerska upptäckte henne dock, och även hon leddes tillbaka till transporten.</p>	<p>...Enligt Gestapos order kunde vi ta med oss upp till 50 kilo bagage och ett knyte med sängkläder som var 70 cm lång och 30 cm bred med filter och så vidare. Självlärt försökte alla pressa in sina bästa ägodelar i resväskan, eftersom ingen visste hur länge de skulle behövas under den så kallade "omlokaliseringen". ...Och så klev vi ombord på tåget den 10 [december 1941]. Jag sa farväl till mina föräldrar....</p> <p>Min makes namn var Kurt Winter. Jag deporterades tillsammans med hans familj. Vi anlände till Düsseldorf i gryningen. Vi var tvungna att kliva av tåget och gå till slakthusgården, där vi samlades ihop. Jag minns att redan då kunde de gamla inte längre bära sitt bagage, utan slängde det helt enkelt på gatan. Jag såg hur [stadens] invånare tittade på. De gick inte ut på gatan, de tittade genom sina fönster. Jag såg hur gardinerna rörde sig. Ingen kan påstå att de inte såg. Självlärt såg de. Vi var mer än ett tusen personer.</p> <p>Så kom vi fram till slakthusgården [uppsamlingsplatsen] och stod där hela natten. Allt stod djupt i vatten. Det var en hemsk natt. Det var början. Det var första gången jag blev slagen. Det var en högt uppsatt SS-officer som stod vid ingången. En brant trappa ledde ner till gården och folk rörde sig inte tillräckligt fort. Så han knuffade mig och skrek: Vad väntar du på, spårvagnen? Det kommer aldrig mer att komma någon spårvagn för dig... Strax därefter var vi tvungna att klä av oss helt och hållet och våra saker togs ifrån oss...</p>

II. Tåget lastas	
<p>Transportens avgång var planerad till 09:30. Judarna fördes därför till lastrampen redo för ombordstigning klockan 04:00. Reichsbahn [det tyska järnvägsbolaget] kunde inte ha tåget redo så tidigt, enligt uppgift på grund av personalbrist. Därför inleddes inte lastandet av judarna förrän 09:00. Judarna lastades in i vagnarna i största hast, eftersom Reichsbahn insisterade på att tåget måste avgå i tid. Det är därför inte förvånande att några av vagnarna var överlastade (60-65 personer) medan andra bara hade 35-40 passagerare. Detta orsakade problem under hela resan till Riga, eftersom enstaka judar vid upprepade tillfällen försökte ta sig in i de mindre överlastade vagnarna. I mån av tid tillät jag dem, i vissa fall, att göra förflyttningar, eftersom det också fanns mödrar som hade åtskiljts från sina barn. ... Lastningen av tåget avslutades 10:15 och ... tåget lämnade stationen Düsseldorf-Derendorf omkring klockan 10:30....</p>	<p>Följande morgon vid gryningen tvingades vi till rampen. Tåget hade inte anlänt. Det var mycket kallt. Vi bara stod och stod där från fyra på morgonen till nio. Då kallade de på oss och resan började den 11 december 1941.... Allting hade tagits ifrån oss. Någon frågade en av vakterna, en SS-man, när tåget skulle komma. De tog fram en klubba och slog honom så länge att han blev liggande där på marken. Han kom inte med transporten. Det var den förste av oss som dog. Det var början....</p>
III. Tåget rör sig	
<p>Jag insåg att vagnen avsedd för vakterna inte hade placerats i mitten, utan befann sig i slutet av tåget, det vill säga det var vagn nummer 21.... På grund av ett felaktigt uppvärmningssystem, nådde inte ångtrycket fram till tågets sista vagn. På grund av kylan torkade inte vaktstyrkans kläder. (Det regnade under hela transporten.) Därför var jag tvungen att handskas med vakter som inte kunde tjänstgöra på grund av sjukdom....</p> <p>Transportens befälhavare kunde inte se hela transporten från sin position. Närhelst tåget stannade försökte judarna kontakta folk på järnvägsstationerna för att få sina brev postade eller för att be om vatten. Jag var därför tvungen att placera två vakter i en av vagnarna längst fram...</p>	<p>Vi befann oss i en passagerarvagn. Det var innan de började använda boskapsvagnar. Det var så trångt och outhärdligt hett. Dessutom var värmen på, vilket var onödigt. I den andra vagnen, där barnen var, fanns det ingen uppvärmning alls. De förfrös sig nästan....</p>
IV. Resan	
<p>Klockan 11:10 [den 12 december] anlände vi till Konitz. [Salitter ville</p>	<p>Jag minns att vi led av fruktansvärd törst. Vi hade tagit med oss bröd, men törsten var</p>

<p>rangera om tåget så att vakternas vagn skulle hamna i mitten]. Vi kom överens om det till en början, men stinsen förklarade att ... det inte var möjligt Han sa att tåget var tvunget att avgå med en gång. En omringning av tåget skulle inte vara möjlig.... Stinsens uppförande verkade konstigt, och jag informerade honom om att jag skulle ta upp saken med hans överordnade. Han svarade att jag inte skulle kunna komma i kontakt med hans överordnade. Han hade sina order. Tåget var tvunget att avgå, eftersom två andra tåg var på väg. Han föreslog att jag skulle ta ut judarna ur vagnen i mitten och placera dem i vakternas andraklassvagn. Då skulle jag kunna flytta mina vakter till den tomma vagnen. Jag anser att någon i ansvarig ställning borde se till att den här järnvägsmannen upplyses om att medlemmar av den tyska polisen ska behandlas annorlunda än judarna. Jag har intrycket att detta är en person som fortfarande talar om "de där stackars judarna" och för vilken termen "jude" är helt okänd....</p> <p>...Vid Tilsit: Där ... placerades vakternas vagn längst fram i tåget och de fick slutligen lite värme. Vakterna uppskattade värmen väldigt mycket... eftersom deras uniformer var genomsura och nu kunde de äntligen torka dem.... Vanligen skulle tågresan från den här punkten till Riga ta 14 timmar, men eftersom järnvägen var enkelspårig och vårt tåg gavs andra prioritet, blev resan ofta försenad under lång tid....</p>	<p>förskräcklig. Alla i vagnen hade feber på grund av den hemska värmen. Vi anlände till Insterburg alldeles vid gränsen till det som varit Polen. Där stannade tåget. Dörrarna öppnades och vi fick kliva av och samla in snö för att dricka. Vi kunde dricka när den smält.... Jag hade inte tagit av mig mina stövlar, eftersom jag visste att inte skulle kunna få på dem på mina svullna fötter igen. Jag var den enda som inte hade feber och som kunde kliva av tåget. Så jag fyllde så mycket snö jag kunde i diverse kärl och gav också till de andra vagnarna genom fönstren. Vid slutet av rampen såg jag en brevlåda. Jag gjorde i ordning ett vykort till mina föräldrar och skrev att när deras tid kommer bör de bara ta med sig varma kläder. De fick faktiskt vykortet, enligt vad en bekant senare berättade för mig.</p> <p>Vi reste i tre dagar och fyra nätter genom Litauen. Böndernas hus med halmtak gjorde ett starkt intryck på mig. Det var något som vi inte hade sett i Tyskland. De använde brunnar. I Tyskland hade vi rinnande vatten. Folk stod vid brunnarna med filtstövlar och fårskinn. De såg så eländiga ut. Jag tänkte: Gud i himlen, de här litauerna är goda katoliker allihop, och om deras liv under tysk ockupation ser ut så här, vilket kommer då judarnas öde att bli som deporterade....</p>
---	---

V. Resans slut

<p>Vi anlände till Riga klockan 21:50. Tåget hölls kvar vid stationen i en och en halv timme.... Tåget stod där utan uppvärmning. Temperaturen där ute var minus tolv grader.... Klockan 01:45 lämnade vi över ansvaret för tåget, och sex lettiska vakter fick i uppdrag att bevaka det. Eftersom det var efter midnatt, mörkt och plattformen var</p>	<p><i>På natten stannade tåget plötsligt. Vi hade ingen aning om var vi var. I gryningen kunde vi se en skylt där det stod Shirotawa. Var ligger Shirotawa? Vad är Shirotawa? Det var fruktansvärt kallt. Ungefär klockan tio på förmiddagen hörde vi en hund som skällde. SS trupper kom och omringade tåget. Dörrarna öppnades och skrikandet började: Ut, ut, fort, fort. Vi var tvungna att kliva av, och de sista</i></p>
---	--

<p>täckt av ett tjockt lager is, bestämdes det att judarna skulle föras över till ghettot i Sarnel först på söndagsmorgonen....</p> <p>...Riga har en befolkning på ungefär 360000. Bland dem fanns uppskattningsvis 35000 judar. I likhet med andra platser var judarna mycket framträdande i affärlivet. Efter den tyska arméns inmarch stängdes och konfiskerades deras butiker. Judarna stängdes in i ett ghetto omgivet av taggtråd. I nuläget återstår bara 2500 judiska män som används för arbete. De övriga judarna användes någon annanstans eller har skjutits av letterna.... Letterna är, så vitt jag kan bedöma, vänligt inställda till Tyskland och många av dem talar tyska.... Deras hat riktas främst mot judarna. Därför har de, från det ögonblick de befriades, spelat en viktig roll i elimineringen av dessa parasiter. Enligt vad jag har hört av järnvägsarbetare, finner de det dock underligt att Tyskland transporterar judarna till Lettland istället för att eliminera dem i deras eget land.</p>	<p><i>personerna var tvungna att städa vagnen med bara händerna. Det fanns inga redskap. Vi var tvungna att stå på en lång rad på rampen. En bil anlände med två höga SS-officerare. De klev ur bilen, och jag minns att en av dem började skrika: "Ställ upp er fem och fem och packa er iväg till ghettot." En man som hetter Meyer, han var från Gort, en liten by nära Düsseldorf, hade två barn i famnen, två små pojkar, och frågade: Min herre, är det långt till ghettot? Istället för ett svar tog officeren fram en käpp ... och slog honom i ansiktet. Han släppte lös en schäfer som anföll mannen. Mannen föll till marken, och de två barnen också. När han reste sig upp var hans mun alldeles blodig och flera tänder utslagna. Detta var vårt första intryck av Lettland, av Riga, av Shirokowa.... Det var is överallt... Ghettot låg ungefär 20-25 kilometer från Shirokowa. Folk kastade bort sina väskor. Letterna såg inte bara på, de plundrade. Så snart tåget åkt, stal de allt som låg på marken. Sedan gick vi genom en förort och uppför en liten kulle. Där fanns en järnport. Den öppnades och vi befann oss i ghettot.</i></p> <p>(Källa: Yad Vashem Archive 0.3/7337.)</p>
<p>VI. Slutsatser</p>	
<p><i>(i) Förplägnaden [för vakterna] var bra och tillräcklig.</i></p> <p><i>(ii) Det faktum att mannarna försågs med två filter, kokkärl och fältkök, varma kläder och varma stövlar, visade sig vara mycket användbart och rekommenderas inför framtida transporter.</i></p> <p><i>(iii) De tillhandahållna pistolerna och ammunitionen var tillräckliga, eftersom det finns en risk för anfall från partisaner i Litauen och Lettland....</i></p> <p><i>(iv) De två strålkastarna fyllde sin funktion väl....</i></p> <p><i>(v) Assistansen från [tyska] Röda korset [till de tyska vakterna] är berömvärd...</i></p> <p><i>(vi) I syfte att förse judarna med vatten är det mycket viktigt att Gestapo kontaktar Reichsbahn och samordnar timslånga uppehåll varje dag vid en järnvägsstation i Riket. På grund av tidtabellen var Reichsbahn ovilligt att tillmötesgå transportbefälhavarens önskemål. Judarna är vanligen på resande fot i 14 timmar eller</i></p>	

mer innan transporten avgår och har redan använt upp all dryck de medfört. När de inte förses med vatten under resan, försöker de, trots förbud, att lämna tåget vid varje möjlig punkt eller att be andra att ge dem vatten.

(vii) Det är också av yttersta vikt att Reichsbahn förbereder tågen minst 3-4 timmar före avfärd, så att lastandet av judarna och deras tillhörigheter kan genomföras på ett ordnat sätt.

(viii) Gestapo måste säkerställa att Reichsbahn placerar vaktstyrkans vagn i mitten av tåget.... Detta är absolut nödvändigt för bevakningen av transporten.... Under extrem kyla måste man se till att tågets värmesystem fungerar.

(ix) Mannarna i vaktstyrkan gav mig inga skäl att klaga. Med undantag för det faktum att jag var tvungen att uppmana några av dem att agera kraftfullare mot judarna som ville bryta mot mina order, uppträdde de alla bra och uppfyllde sina plikter väl. Det förekom inga fall av sjukdom eller andra problem.

Undertecknat: Salitter, Hauptmann i Shupo

(Källa: Yad Vashem Archive 0.2/1145.)